

Ivan Cankar: Skodelica kave

Pred petnajstimi leti sem prišel domov in sem ostal doma tri tedne. Ves tisti čas sem bil potr in zlovoljen. Stanovanje smo imeli pusto; v nas vseh je bilo, zdi se mi, nekaj težkega, odurnega, kakor vlažna senca.

Prve noči sem spal v izbi; časih sem se ponoči vzbudil, pa sem vedel v temi, da je bila mati vstala iz postelje in da je sedela za mizo. Čisto mirno, kakor da bi spala; dlani je tiščala k čelu, njen obraz se je svetil, tudi če je bilo okno zagrnjeno in ni bilo zunaj ne lune ne zvezd. Poslušal sem natanko in sem razložil, da to ni sopenje spečega, temveč mukoma zatajevano ihtenje. Odel sem se preko glave; ali skozi odejo in tudi še v sanjah sem slišal njeno ihtenje.

Preselil sem se pod streho, v seno. /.../ Razgled moj je bil siv, razglodan zid. V zli volji, v potrnosti in črnih skrbeh sem pisal takrat svoje prve zaljubljene zgodbe. Siloma sem vodil svoje misli na bele ceste, na cvetoče travnike in dišeča polja, da bi ne videl sebe in svojega življenja.

Nekoč sem si zaželel črne kave. Ne vem, kako mi je prišlo na misel; zaželel sem si je. Morda le zategatelj, ker sem vedel, da niti kruha ni doma, kaj šele kave. Človek v sami razmišljenosti hudoben in neusmiljen. Mati me je pogledala z velikim, plahim pogledom in ni odgovorila. Pust in zlovoljen, brez besede in pozdrava sem se vrnil pod streho, da bi pisal, kako sta se ljubila Milan in Breda in kako sta bila obadva plemenita, srečna, vesela. /.../

Začul sem tihe korake na stopnicah. Prišla je mati; stopala je počasi in varno, v roki je nesla skodelico kave. Zdaj se spominjam, da nikoli ni bila tako lepa kakor v tistem trenutku. Skozi vrata je sijal poševen pramen opoldanskega sonca, naravnost materi v oči; večje so bile in čistejše, vsa nebeška luč je odsevala iz njih, vsa nebeška blagost in ljubezen. Ustnice so se smehljale kakor otroku, ki prinaša vesel dar.

Jaz pa sem se ozrl in rekel z zlobnim glasom: »Pustite me na miru!... Ne maram zdaj!«

Ni še bila na vrhu stopnic; videl sem jo samo do pasu. Ko je slišala moje besede, se ni ganila; le roka, ki je držala skodelico, se je stresla. Gledala me je prestrašena, luč v očeh je umirala.

Od sramu mi je stopila kri v lica, stopil sem ji naproti s hitrim korakom. »Dajte, mati!«

Prepozno je bilo; luči ni bilo več v njene oči, smehljaja ne več na njene ustnice.

Popil sem kavo, pa sem se tolažil: »Zvečer ji porečem tisto besedo, tisto ljubeznivo, za katero sem ogoljufal njeno ljubezen ...«

Nisem ji rekel ne zvečer ne drugi dan in tudi ne ob slovesu ...

Tri ali štiri leta kasneje mi je v tujini tuja ženska prinesla kavo v izbo. Takrat me je izpreletelo, zasklelo me v srcu tako močno, da bi bil vzkriknil od bolečine. Zakaj srce je pravičen sodnik in ne pozna malenkosti ...

Ivan Cankar: *Izbrano delo VI (Skodelica kave)*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1967. 323–326.

1. Izhodiščno besedilo je prozno in sodi v obdobje moderne. Utemelji obe podčrtani trditvi.

Odgovor zapiši v obliki povedi.

2. Navedi pripovedovalca. Iz besedila izpiši primer, ki potrjuje tvojo trditev.

Pripovedovalec: _____

Primer iz besedila: _____

3. Avtor na začetku besedila omenja čas dogajanja v pripovedi. Podčrtaj pravilno trditev.

Zgodba se dogaja 15 let pred pripovedovalčevim/bralčevim sedanjikom.

4. Opiši pisateljevo razpoloženje po prihodu domov. Opis oblikuj s svojimi besedami in zapiši v eni povedi.

5. Kdo/kaj je pisatelju »pusto in sivo« v 1., 2. in 3. odstavku? Dopolni poved.

Pisatelju je »pusto in sivo«: _____, _____ in _____

6. Kako pisatelj beži pred vsakdanjim življenjem? Obkroži črko pred pravilnim odgovorom. _

- A Gre na sprehod po beli cesti.
B Razmišlja o materi in domu. E Zaželi si črne kave.
C Piše ljubezenske zgodbe.
Č Gre na obisk k Milanu in Bredi.
D Opazuje cvetoče travnike.

7. a) Razloži s svojimi besedami, kaj pisatelju v povedi »Razgled moj je bil siv, razglodan zid.« predstavljata podčrtani besedi.

b) Katero smer/strujo, značilno za moderno, prepoznaš v zgornji povedi?

Obkroži pravilni odgovor.

impresionizem

simbolizem

novo romantiko

8. Primerjaj deli Skodelica kave in Bobi.

Napiši krajše besedilo, ki naj obsega največ 7 povedi. V svoj zapis vključi: kaj se je dogajalo; želje literarnih junakov; doživljanje literarnih junakov; spoznanje glavnega junaka o svojem ravnanju/sporočilo.

7. Glavni književni osebi sta svoja občutja izražali tudi nebesedno.

Odgovora v povedih napiši na črto.

Kako je mama reagirala na sinovo zavrnitev skodelice kave?

Kaj se je dogajalo s sinom potem, ko je zavrnil mater?

8. Iz 3. odstavka izpiši tisti del povedi, ki pojasnjuje namen avtorjevega ustvarjanja.

Kaj je s tem pisatelj izrazil o sebi in svojem življenju?

9. a) Katere značilnosti pripovedovanja se pojavljajo v besedilu? Podčrtaj pravilne trditve.

Zgoščeno pripoveduje o enem dogodku/več dogodkih. Zunanjega dogajanja je veliko/malo.

Nastopa malo/veliko oseb.

Je daljše/krajše pripovedno delo.

Razdeljeno je na poglavja/odstavke.

Ne oriše/Oriše človekovo čustveno razpoloženje.

b) Dopolni. Takšna vrsta umetnostnega besedila se imenuje _____.

10. Kaj pisatelju predstavljajo »bele ceste, cvetoči travniki in dišeča polja«?

Odgovori v povedi.

11. Cankarjev jezik je slikovit in poln pesniških sredstev.

V spodnjih povedih poišči pesniška sredstva in jih obkroži.

Na črtice zapiši 6 različnih poimenovanj. Vsaka poved vsebuje vsaj dve pesniški sredstvi.

Nisem rekel ne zvečer ne drugi dan in tudi ne ob slovesu ...

Ustnice so se smehljale kakor otroku, ki prinaša vesel dar.

Razgled moj je bil siv, razglodan zid.
